

Dr. GUSTE SANTINI**Kako ocjenjujete dosadašnje poteze Vlade?**

Ne znam koji su to uopće novi potezi. Nova Vlade je u predizbornoj kampanji izašla s jednim programom. Očito je da je u jednom trenutku ocijenila da taj nije dovoljno validan, pa je nakon tri mjeseca imala prvo izvješće. Nakon toga nije bilo nikakvog izvješća i sada nemamo ništa, već čekamo koncepciju razvoja koju još nemamo i upitno je hoće li se uopće donijeti. Koncepcijom bi, naime, trebali biti definirani ciljevi, navedeni resursi, načini za ostvarivanje tih ciljeva i kako sve to operativno provesti i ostvariti uz što jeftiniju cijenu. To nisam vidio pa ni ne znam je li ta strategija na pravom putu ili ne. Zamjerao sam sadašnjoj Vladi zašto na početku mandata nije izašla s činjenicama, a to su da je Hrvatska prezadužena zemlja, ovisna o uvozu, koja bez njega ne može opstati, te da je počela brutalno prodavati obiteljsko srebro. Jasno da ti problemi nisu svi stvoreni u 2000-oj godini i da su preneseni iz prethodnih godina, ali to je trebalo jasno reći. Mi moramo shvatiti da smo mi mala, nerazvijena, zemlja u tranziciji i da nemamo bahatih mogućnosti i da je to naša činjenica. Kada to javno kažemo, onda će i poslodavci i sindikati morati prihvatiti razboritu komunikaciju s vlasti. Mi to što smo mali i takvi kakvi jesmo, moramo shvatiti kao ograničenje, ali i kao razvojnu šansu.

Velikih i značajnih reformi, kao reforma mirovinskog i zdravstvenog sektora, Vlada se nije ni dotaknula. Što znači to odgađanje i kakve posljedice uzrokuje?

Ljudi ne žele shvatiti činjenicu da je samoupravni sistem bio vrlo blizu tržišnom modelu privređivanja. Ono što nas je temeljno razlikovalo to je finacijski sistem i inflaciju i to je ono što je trebalo mjenjati. Međutim, to mi nismo mijenjali, jer je to vjerojatno ondašnjoj vlasti odgovaralo, a prioritet je bilo stvoriti 100 velikih obitelji itd. Jasno da su se na cijelom kompleksu zajedničke potrošnje stvorile rupe, koje su bile i prije, ali su se onda znatno produbile. Sada imamo situaciju u kojoj je mirovinsko osiguranje s jedne strane, a s druge, smanjeni izvori sredstava zbog smanjene zaposlenosti, nefunkcioniranja generacijske solidarnosti, dugoročno nefunkcioniranje investicijskog upravljanja, pada privredne aktivnosti, te povećanje broja umirovljenika. To je jedan od najozbiljnijih problema pred kojima se nalazi postojeća hrvatska vlast i odista će trebati puno mudrosti da se ti problemi riješe. Izuzetno je složen problem te tzv. zajedničke potrošnje. Pitanje, je li neko dobro javno ili polujavno i kako ocijeniti vrijednost takvog dobra, te kako odrediti standarde je izuzetno komplicirano. U prethodnom sistemu postojala je socijalizacija rizika. Sada kada imamo individualizaciju rizika, htjeli bi imati socijalno odgovornu državu, gdje bi imali potrošnju kao što smo je prije imali, a nemamo zaposlenost i zbog toga dolazi do lomova. Mnoge bolnice su u vrlo kritičnoj situaciji, a tu je problem i u znanosti, te školstvu. Dakle, sve ono što jedno društvo čini socijalno odgovornim, civilizacijskim, kod nas je u jednoj ozbiljnoj krizi i ja nisam siguran da ovakav proračun kakav je sada može pozitivno odgovoriti na te izazove. Mislim da se ti problemi neadekvatno tretiraju s obzirom na svoju ozbiljnost.

To, na žalost, nisu i jedini problemi.

To nisu jedini problemi, već tek derivati nekih drugih problema. Problemi su u tome što je proizvodnja mala, privatizacija napravljena krivo, nije zadovoljena potreba da se poveća efikasnost i zaposlenost. U razmjeni imamo probleme zbog velikog uvoza iz inozemstva, koji negativno djeluje na proizvodnju. U raspodjeli imamo užasnu situaciju jer je participacija države dramatična, opasna i postojeća vlast se tu našla u nebranom grožđu, iako nakon godine dana vladanja nema više abolicije za nju. Potrošnja je daleko iznad hrvatskih mogućnosti, a ona pak onemogućuje proizvodnju. I tako se stalno vrtimo u krug. Problem se ne rješava politikom HNB-a, već onom narodnom poslovicom pokrij se onoliko koliko ti je pokrivač dug. Mi moramo shvatiti da smo siromašni i da ćemo biti to siromašniji što to kasnije shvatimo, jer su resursi ove zemlje na izmaku. Mi još malo nećemo imati što prodati, a pitanje je što ćemo tada učiniti?

Spomenuli ste krivo provedenu pretvorbu. Trebali li ići u njenu reviziju i po kojem modelu?

Problem je u nemoralnom zakonu. Na osnovu njega se sada želi nešto korigirati, a to se ne može. Ako se želi poštivati pravni institut, moraju se poštivati i zakoni koje je donio Sabor. Ako to nije tako time samo tjeramo strane investitore iz Hrvatske. Jasno je, da su stvoreno bogatstvo naše države stvarali hrvatski građani i da je to bilo njihovo neotuđivo pravo. Međutim, i prijašnja, ali i sadašnja vlast se ponašaju kao da to jest otuđivo pravo. Bitno je naglasiti da u ovakvim uvjetima ne bi trebalo prodavati imovinu, jer se ona nikad ne prodaje u vrijeme krize, depresije, velike nezaposlenosti i male pregovaračke sposobnosti. U Hrvatskoj je to sve prisutno i mi ustvari radimo na rasprodaji obiteljskog srebra, a ne na prodaji bivšeg društvenog, sada državnog vlasništva. Smatram da je apsolutno nedopustivo da bogatstvo koje smo naslijedili od roditelja ne sačuvamo za svoju djecu, već ga rasprodajemo i to nje intergeneracijska neodgovornost. Tim više što je postojeća vlast rekla da u svibnju izlazi s koncepcijom i strategijom razvoja. Tek nakon donošenja strategije, trebalo bi se odrediti što će se, kako i na koji način prodavati. Ove sada prodaje su užasne stvari, a posebno prodaje hotela na obali. Što će nam koncepcija razvoja nakon što sve prodamo? Hrvatskoj treba radikalizacija sistema da se pokrene privredna aktivnost, a neće je biti dok ova zemlja ne riješi svoje konstrukcione probleme. Zato Vlada mora biti konstruktivna, a toga nema bez strategije nema smisla. Sve je besmisleno dok ne odredimo što razvijati i što hoćemo postići. Mi moramo vidjeti što to znači biti Europa, čemu stalno težimo, raditi po europskim standardima i kriterijima, koji ciljevi prizlaze iz tih kriterija i koje su materijalne mogućnosti, te u kojem vremenu to možemo ostvariti. Mi se neodgovorno ponašamo, ne participiramo, ne stvaramo Hrvatsku, već jednostavno u njoj živimo.

Smatrate da je naše sudstvo neučinkovito. Koji problemi iz toga proizlaze?

Hrvatsko sudstvo ne funkcionira i to smo preuzeli još iz stare Jugoslavije. To nije izmislila prethodna vlast, ali i onda i danas je bilo je najveći posao dignuti kredit i ne vratiti ga. U svijetu je nezamislivo da se jedan kredit ne može godinama naplatiti, a kod nas je to sasvim normalno ponašanje. Jasno da je zbog toga cijeli niz banaka otišao u stečaj. Prije sam smatrao i danas smatram da ni jedna banka nije trebala otići u stečaj i mislim da je tu definitivna odgovornost centralne banke. Porezni obveznici bi, putem ministarstva financija, to pitanje trebali postaviti centralnoj banci. Međutim, problem je što se transplatira neko tijelo iz SAD-a, koje ima brutalan,

tržišni uređeni sustav, koji tako djeluje stotinjak godina i pokušava se to ponašanje prenijeti i na naše banke. Vlada je, nadalje, nezadovoljna na koji način banke pomažu kreditnu aktivnost u gospodarstvu. Činjenica je da ona ni ne postoji, jer banke već dvije godine ne povećavaju kreditni plasman. Da se država slučajno nije počela pojavljivati kao garant, ti bi kreditni plasmani i nominalno pali.

Prijedlogom privatizacije javnih poduzeća, ta poduzeća se žele rascjepkati na više njih i onda tako prodati. Koliko je realna opasnost da će se prodati samo oni djelovi koji donose profit, a da će oni drugi ostati na teret državi?

Jasno da će se takvim modelom upravo to dogoditi. S jedne strane prodat će se u besćenje sve što vrijedi, a s druge strane bit će hrvatski građani koji će plaćati poreznu obvezu da čuva taj strani kapital. Nas sada proračunski deficit koji imamao prisiljava da prodajemo hrvatske vrijednosti. Kada se za godinu dana više neće imati što prodavati, moći ćemo još samo prodati naše otoke, šume i tome slično. To ne smije biti strategija naše države i bar je ja ne mogu takvu prihvatiti. Mi prodajemo PIK-ove, umjesto da ih osposobimo i krenemo u proizvodnju zdrave hrane. Također, umjesto da smo iz INA-e razvili koncern za istraživanja te proizvodnju i preradu, sada smo u situaciji da je ona postala prazna vreća, te problem i opterećenje državi. Radi se o tome da je privatizacija u sebi trebala sadržavati dinamiziranje privredne aktivnosti, povećanje zaposlenosti i ubrzanje restrukturiranja. Ništa od toga nije napravljeno, već samo se izvršila preraspodjela bogatstva po raznim kriterijima, koja nije ostvarila niti jedan od tih ciljeva. Mi smo defakto završili u destrukciji, jer još uvijek nemamo proizvodnju iz 1990. godine i to je nedopustivo.

Kako onda pokrenuti investicije i razvoj gospodarstva?

Prvo treba objasniti u kakvom je stanju naša država. Da je dužna deset milijardi dolara, da je većinu onoga što je vrijedilo prodala. Hrvatska je puno propatila zbog svog mazohističkog pristupa, jer mi jednostavno želimo biti patnici. Nije istina da kod nas nema znanja, ali nedostaje koncepcija razvoja i na nivou države o tome ne postoji dogovor.

Hoće li odluka Vlade, da investicijski ciklus pokrenu javna poduzeća, zaista pokrenuti investicije i ulaganja te koje su kod toga prednosti i nedostaci?

To je sama sebi suprotnost. S jedne strane se preko javnih poduzeća želi pokrenuti razvoj, a s druge strane ona se prodaju. To ne može biti odgovor na ovakvo stanje niti to jest odgovor. Država je loš investitor, što ne znači da ona nije trebala upravljati gubitcima. Država ne može biti nositelj razvoja, već ona mora stvarati pretpostavke za razvoj. Mi moramo težiti socijalnom, odgovornom, otvorenom društvu, a to znači da moramo brinuti o nemoćnima, ali oni koji mogu raditi treba podržavati i omogućiti im da žive od svojega rada. Također, to država mora usmjeravati u pravcu sukladnom nacionalnim resursima i ciljevima. Prethodna vlast to nije ostvarila, već je napravila destrukciju za što postoji njezina povjesna odgovornost. Ova vlast to nije promjenila i onda ona postaje sudionik tog i takvog procesa.

Zašto Vladina politika stečajeva nije dala predviđene rezultate?

Stečajevi se mogu proglašavati tek onda kada se otvaraju druge novoosnovane tvrtke i kada je taj broj veći od broja zatvaranih. Drugi problem je da u društvu, odnosno sistemu koje nije regularno, svaka regularna odluka, ne daje i regularni rezultat. Prema tome nije trebalo ići u stečajevе, već angažirati stručnjake. Kod nezaposlenosti je situacija dramatična i oporbene i stranke na vlasti daju olake izjave. U Hrvatskoj se još uvijek traži nekvalificirani ili nisko kvalificirani rad, što je dokaz da još uvijek nismo shvatili tržišni način privređivanja i nismo akceptirali treću tehnološku revoluciju. Zato nam mladi stručnjaci i idu u inozemstvo, što je dugoročno tragično. Mi imamo stuktturnu nezaposlenost i naša radna snaga je neadekvatna. Ako netko završi fakultet i onda godinama čeka zaposlenje, on stvara predispozicije da će biti trajno nezaposlen i postaje intelektualni invalid. Prema tome, zaposlenost u Hrvatskoj je ozbiljan problem i ona se ne može riješavati bez investicija i to ne samo investicija u pogone, već investicija u obrazovanje i prekvalifikaciju. Zato, odlučno moramo sagledati problem, kako to kaže premijer Račan, i napraviti iskorak, a nema iskoraka glancanjem postojećeg sistema, jer iskorak se radi rekonstrukcijom. Pretpostavka rekonstrukcije je koncepcija strategije gospodarskog razvoja.

Je li stand by aranžman s MMF-om gotova stvar i hoći li on donijeti zamah investicija?

Stand by aranžman je daleko od gotove stvari i on ima političke implikacije, pa nije samo monetarni aspekt priče. Smatram da Hrvatska ne može voditi mekanu monetarnu politiku. Prošla vlast je htjela stabilan tečaj, a s druge strane je trošila više nego što je imala i tada je stabilan tečaj bio politički, a ne ekonomski cilj. Taj politički cilj nas je sada doveo u situaciju u kojoj jesmo. Postojeća vlada, sada ne zna bi li politiku tečaja uzela kao politički ili ekonomski cilj. Mislim da je politiku tečaja 1993. godine bilo moguće voditi tzv. marginalnom politikom, ali danas je to nedopustivo. Mi tečaju moramo podrediti sve, smanjiti javnu potrošnju, plaće, uravnotežiti bilancu, jer i dalje trošimo više nego što zaradimo. Hrvatska ima javni dug od deset milijardi dolara i u tom slučaju naša privreda mora rasti najmanje 3 posto godišnje samo da bi uspješno mogli servisirati javni dug. Ja tvrdim da mi na kraju ove godine nećemo preći stopu od 2,8 posto rasta i to znači da ćemo biti siromašniji nego na početku. Aranžman s MMF-om je dobar zbog kreditnog rejtinga i ministar Crkvenac je napravio dobar potez time što plasiranjem obveznica redizajnira dug i time smanjuje prosječnu kamatnu stopu duga. Samo to ne znači ništa, ako istovremeno ne idemo na razvojnu-izvoznju orijentaciju. Također, svejedno je je li u Hrvatskoj javna potrošnja 52 ili 48 posto, kada se zna da kod nas ne smije biti veća od 33 posto. Mi moramo imati malu, efikasnu državu, koju si možemo priuštiti.

Kako onda promijeniti i povećati postojeću stopu gospodarskog rasta?

Ova stopa rasta je sasvim sigurno nedovoljna, a inflatorni rast ne može i neće biti rješenje. Ponavljam, treba smanjiti državnu potrošnju i staviti je u funkciju proizvodnje. Treba stvoriti kospirativnu državu, u kojoj i premijer Račan i predsjednik Mesić i predsjednik Sabora Tomčić, moraju gdje god išli, propagirati razvoj hrvatske privrede i tražiti beneficije za izvoz, kako bi se on onda moga razviti. Prema tome, jasno je da Sabor, kao prvo, mora sagledati probleme u Hrvatskoj, odrediti se prema njima i preuzeti odgovornost za razvoj. Varaju se zastupnici, ako

sada misle da više nemaju povjesnu odgovornost, jer nikada Hrvatska nije bila u složenijoj situaciji nego što je to danas. Pogreške prijašnje vlasti ne mogu biti alibi da se nastavi istom politikom, jer buduće generacije ne prihvaćaju alibi. Hrvatska mora biti dio svjetskog poretka, a s ovakvom politikom ona to ne može biti. Treba se okrenuti proizvodnji, a tu nema brzih efekata.

Tomislav Cerovec